

Smagsprøver på Byvandringshæftet, 5. udg. maj 2013

Svend C. Dahl

Lettere nedfotograferet, hæftet er i A5-format, 48 s.

Billedernes kvalitet væsentlig ringere her.

ISBN 978-87-995214-1-8

9 788799 521418

Byvandring Næstved

Svend C. Dahl

Indhold

Nutidens Næstved	s.	3
Næstveds historie	s.	7
Start på byvandringen	s.	11
Rutekortet til byvandringen	s.	24
Nærområder på bykortet	s.	36
Besøgsmål i nærområdet	s.	38
Efterskrift til lærere o.a.	s.	41
Opgaver til byvandringen	s.	42
Nyttige adresser	s.	47

Byvandring i Næstved og en kort beskrivelse i fortid og nutid

5. udg.

- Forfatter og udgiver: Svend C. Dahl
- Fotos og layout: Svend C. Dahl (NæstvedArkiverne s. 17)
- De to kort er i deres grundform venligst stillet til rådighed af Næstved Kommune, Center for Plan og Erhverv - og derefter bearbejdet af forfatteren og især af: Mikael Nielsen, saxoart.dk
- Forhandles af boghandlere, Turistbureau, Museum og Arkiv - Evt. scdahl@stofanet.dk / www.svendcdahl.dk
- Trykt hos npc-tryk, Næstved 2013

ISBN - 978-87-995214-1-8

Klosterkirken var placeret ved de forreste hække omkring træet med de to unge mennesker, der nyder den tidlige forårssol (scd 2013).

➤ Gå ind mellem de lave hække og klosterhaven til det fjerneste hjørne. Der er opsat et skilt med tegning af det imponerende kloster. Fortsæt ud mod Slagkildevej forbi Knæckenborgs Kilde til nr. 10.

det også senere været toldkontor for varer, der kom til byen via havnen. Indtil 2013 var her turistkontor.

Næstved Havn på den anden side af Havnegade med 6 meters vanddybde blev indviet 1938. Før den tid kunne kun mindre skibe sejle herind ad Susåen. Skibene lagde til ved bolværkerne langs åens bred, som lå her ved vejkannten. Pakhusets adresse er da også "Havnen 1".

10. Det lange hus bliver kaldt Det gule Pakhus og er fra 1840'erne. Udover at have været pakhus, har

Flodhavnen ca. 1910. Stort postkort fra NæstvedArkiverne. Bemærk åens tæthed til Det Gule Pakhus.

➡ Gå over på den anden side af kirken, nordsiden.

15. Mellem Kirkestræde og Gråbrødrestreæde ligger 3 bygninger. Til højre en moderne ejendom af røde mursten fra 1950'erne. Den hedder **Gøyrernes Gård** efter en tidligere adelsgård, som lå på stedet, og som delvis er genopført i Den Gamle By i Aarhus.

I midten ligger Danmarks eneste bevarede rådhus fra middelalderen. **Det Gamle Rådhus** er forsynet med kamtakker og blændinger ligesom kirkerne. Disse blændinger har ingen funktion, men er blot til pynt. - Rådhuset er bygget i to omgange, ca. 1480 og udvidet kort efter, må-

ske 1492, som der står inde i porten. Det fungerede frem til 1856. På første sal mod gaden var rådstuesalen og byens arkiv, mens der andre steder i bygningen var bytingssal, vejerbod, sprøjtehus (brand) og fængsel. Kig evt. ind gennem porten og se det lange, gule baghus (rådhuset er sognegård).

Den flotte **bindingsværksejendom** t.v. for Det gl. Rådhus er i virkeligheden tre sammenbyggede huse, hvoraf det ældste er fra 1606. Det står med romertal over porten (scd 2010).

➡ Fortsæt til hjørnet af Kirkestræde og Vinhusgade.

➡ Gå ad Apotekerstræde og ud på Axeltorv; lidt til venstre og ind ad porten til Apotekergården.

21. Kig ind i den flotte gård og læs på tavlen i porten om **Løve Apotekets** historie. Der har været apotek på stedet siden 1640, men den nuværende ejendom er "kun" fra 1696, og ombygget meget siden. Facaden ud mod Axeltorv er ombygget midt i 1800-tallet.

➡ Gå ud på Axeltorv igen.

22. Axeltorv er Næstveds største torv og byens centrum. Torvet opstod først i 1553, da man rev **gråbrødreklostrets** kirke ned og nedlagde klostrets kirkegård. På sydsiden af torvet er opsat et skilt med en tegning af det store kloster.

Ikke mange gamle huse er tilbage ved torvet, udover husrækken mod vest, hvor stort set alle ejendommene er fra 1600-tallet. Det kan dog ikke ses, da de fleste har fået nye facader i 1800-tallet. I den ene ejendom har der været boghandel siden 1869. *Axelhus* er om- og nybygget 1784, som der står over porten er ejendommen: "opført af hans, her på strædet fødte, ældste søn: cancelliråd, by- og herredsfoged, Evald Wulf".

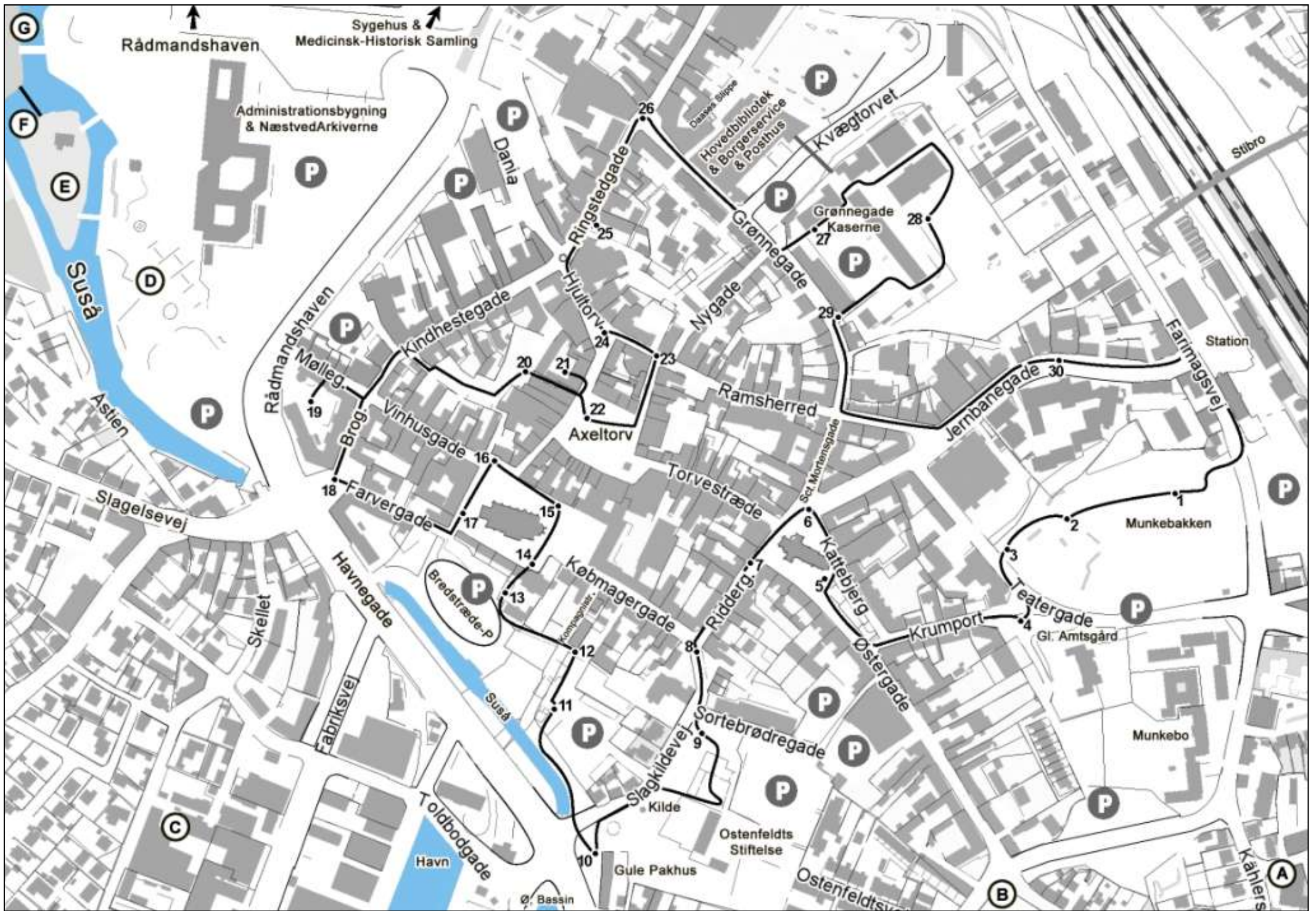
Der er torvedage onsdag og lørdag, og der har været torvedage i

Næstved ubrudt siden middelalderen - nævnt 1140!

Sommeren igennem er der udeserveringer og jævnligt underholdning. I hjørnet mod Torvestræde står en lille skulptur af *Bjørn Nørgaard*, Talbrücke Tiefland (1994).

Største seværdighed er dog samme kunstners vandkunst: **Slattenpatten og hendes døtre**, som ses mellem de handlende på foto. Bronzeskulpturen fra 2010 står på en granitsokkel. Én af historierne bag denne sagnfigur kan man læse på en tavle på torvets nordside (scd 2010).

På naboejendommen i Ringstedgade er der opsat en mindetavle for *Abel Schrøder d.y.* (se også s. 13). Danmarks mest berømte billedskærer i 1600-tallet havde værksted her.

➔ Næste stop er hjørnet af Grønnegade.

26. På sydhjørnet ses *Staalgaarden*, et supermoderne byggeri i 1935 (funktionalisme). Det afløste en gl. købmandsgård, som "vandtorvet" har navn efter: **Lillelunds Plads**. På det andet hjørne ligger en rød betonejendom med et mønster, der efterligner mursten. Passagen fører til Kvægtorvet og kaldes **Daases Slippe** efter en anden tidligere købmandsgård på stedet.

Og på Ringstedgade (i nr.13) har vi *Sjællandske Mediers* høje ejen-

dom med en flot udsmykning af facaden med glaserede kakler fra Kählers keramiske fabrik. Avisen hed oprindeligt *Næstved Tidende* og har været udgivet siden 1866.

Længere ude ad Ringstedgade (i nr. 25) er den gule **Bryggergård** fra ca. 1800. Det var en købmandsgård med ølbryggeri og brændevinsbrænderi. I 1855 blev der produceret ca. 300 liter brændevin pr. voksen i Næstved! - Ved Bryggergården lå *Ringstedport* (Nørreport) til ind i 1800-tallet.

Bryggergården anes i baggrunden på foto. *Stenlægningen* og "vandkansten" på **Lillelunds Plads** er populære hos børn. Et par cafeer op til fuldender billedet (se de begge fotos 2010).

➔ Gå videre ad Grønnegade - og ind af den første port til Grønnegades Kaserne.

1985. Den består af en fontæne med vandkanaler, en "enklaue" samt en lille bøgelabyrinth; skabt af Willy Ørskov. "Skulpturerne" har været omdiskuterede fra starten, men man kan gå ind i eller op på dem, eller soppe i vandet. Børn elsker dem.

E Kranøen kaldes sådan, fordi man har bevaret en gl. betonkran til minde om dengang hele området mellem Susåen og vejen Rådmandshaven rummede den store *Maglemølle Papirfabrik* fra 1874. Skibe (pramme) lagde til her for at losse og laste. En rest af det gamle kajanlæg er også bevaret. Stedet bliver i dag af og til brugt til offentlige møder.

F Stryget. Til begge sider af *Kranøen* er der dæmninger over *Susåen*, der skulle regulere vandmængden. Men ved **F** er der skabt fiskepassage og lang **fos**, hvor vandet bruser ned over de mange sten, der er lagt her for at fiskene kan stå i læ bag dem, når de skal opstrøms. Et spændende sted, som ses bedst fra vestsiden af åen (foto scd 1999).

G Slusehuset er et lille malerisk bindingsværkshus ved *Susåen*, der engang svarede til sit navn, som et skilt på stedet fortæller. - *Kanosejlad* på *Susåen* er populært, og i dag er her afhentningssted for kanoer for de forskellige kanoudlejere. - Stien langs den vestre bred af åen er den korteste gåvej til *Herlufsholm*.

Efterskrift til lærere o.a.

Kendetegn for en middelalderlig bykerne i en større provinsby:

- Gaderne er forholdsvis smalle, af varierende bredde og forløber sjældent i rette linjer, som i planlagte nye byer eller bykvarterer.
- Gamle torve og pladser bryder gademønstret og skaber afveksling.
- Bebyggelsen langs gaderne er sammenhængende (sluttet bebyggelse) og ejendommene er hovedsagelig i 2-2½ etage og med høj tagrejsning.
- Der er stor koncentration af forretninger, kontorer og liberale erhverv.
- Det er overvejende udvalgsvarerforretninger og tjenesteydelser (private), som dominerer gadebilledet. - Dagligvareforretninger er oftest henvist til udkanten af bykernen - eller til boligkvarterer.
- Grundpriserne er høje og der er en større bebyggelsesgrad end andre steder. Der bygges i dybden.
- Det er let at komme til centrum med offentlige trafikmidler. - I selve bykernen er kørsel besværlig eller umulig med et stort gågadeområde med reelle gågader og "sivegader", hvor højeste tilladte hastighed er 15 km/t.

Opgaverne er beregnet til at blive forstørret fra A5 til A4 (141-145 %), så eleverne ikke behøver skrive i hæftet. Skolerne har ikke for mange penge og på denne måde er det kun nødvendigt at købe et gruppesæt og eks. til lærerne - måske 10 eks.

- Det er næsten ligegyldigt, hvor der startes på rundturen.
- Byvandringen er selvinstruerende. Hvis man vil lade eleverne selv gå ruten igennem i grupper, vil det være praktisk, at lade dem starte forskellige steder. Derved skabes spredning og ingen kødannelse (fx ved udsigtstårnet på Munkebakken). Man mindsker også evt. afskrivningstilbøjeligheder.
- Læreren kan med fordel gå den modsatte vej rundt, hvorved man har sikkerhed for at møde alle grupper.
- Man skal nok mindst gå i 5-6. kl. for at kunne læse og forstå instruktioner og opgaver. Ellers bør læreren følges med klassen/gruppen som instruktør.
- Til hvert nr./punkt på byvandringen er der spørgsmål til eleverne.
- For de fleste elever vil 3 timer være et rimeligt tidsforbrug, inkl. tid til pause.

Facitliste til opgaverne kan fås via min mail eller hjemmeside (se kolofon).

Hvis ekskursionen indgår i et undervisningsforløb, er min bog: *Næstøed i Middelalderen* (179 s.) stadig den eneste bog, der fyldigt behandler middelalderbyen på en måde, der også er beregnet til større skoleelever.

22: På kortet herunder er vist grundplanen for de forretninger, som har facade (stueplan) mod Axeltorv og de nærmeste gader.

Du skal skrive ind de rigtige steder, hvilken slags varer, der handles med.

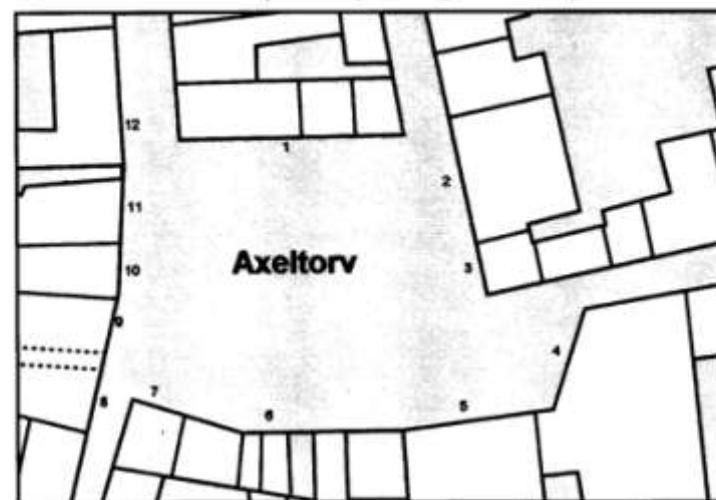
Brug disse forkortelser - (du må godt skrive butikkens navn):

D. = Dagligvarer som købmand, slagter, avis- og tobak, vinhandel og bager.

U. = Udvalgsvarer; fx boghandel, skoforhandler, tøjforretning, apotek, optiker (briller), isenkram, lædervarer, fotohandler, legetøj, telebutik eller parfumeri.

Tp. = Private tjenesteydelser: læge, arkitekt, advokat, bank, restaurant, frisør osv.

- Sæt bagefter streg under den type butikker, der er flest af.
- Sæt et X dér, hvor Slattenpatten er opstillet - og læs historien på skiltet nordfor.

23: Hvordan kan du se, at bygningen på venstre side mod Hjultorvet er et fængsel?

24: Rytterstatuens sokkel er speciel, idet den er: _____